

Kristiánova legenda

ČO JE LEGENDA ?

Legenda (z lat. *legendum* – vec čo sa má čítať) je základný útvar hagiografie (náuky o svätých, z gr. *hagios* – svätý a *grafein* – písať) a jeden z najrozšírenejších literárnych žánrov stredoveku. Opisujú život (*vita*), smrť (*passio*), prenos pozostatkov (*translatio*) alebo zázraky (*miracula*) kresťanských svätcov alebo mučedníkov a zároveň majú aj liturgický význam – v stredoveku sa čítali počas bohoslužieb, čo malo pre veriacich výchovný charakter. Na území Čiech sú najznámejšie legendy o svätom Vojtechovi, Moravsko-panónske legendy o svätom Cyrilovi a svätom Metodovi, ale najmä Václavsko-Ludmilské legendy, do ktorých patrí **Kristiánova legenda**, známa aj pod názvami **Křišťánova legenda**, **Život a umučení svatého Václava a jeho babičky svaté Ludmily** alebo latinsky **Vita et passio sancti Vencaslai et sanctae Ludmilae aviae eius**.

KRISTIÁNOVA LEGENDA je latinsky písaný spis, ktorý sa svojim prológom datuje ku koncu 10. storočia. Jej autor sám seba označuje za mnícha Kristiána a tvrdí, že je príbuzným 2. pražského biskupa Vojtecha. Legenda opisuje počiatky kresťanstva na Morave, v Čechách, počiatky dynastie Přemyslovcov, ale jej hlavnou témou sú život, smrť a zázraky prvých českých svätcov, kniežaťa Václava a jeho babky Ludmily. Z Václavsko-Ludmilských legiend nie je najstaršia (tou je zrejme *Život svätého Václava*) a ani prvá latinská (*Crescente fide christiana*), je však najdlhšia a ako prvá zobrazuje počiatky českej štátnosti. Jej autenticita a autorstvo boli mnohými historikami spochybňované, niektorí z nich dielo označili za falzum pochádzajúce až zo 14. storočia a od jej objavenia až do súčasnosti je stále predmetom diskusii. Objaviteľom legendy je **Bohuslav Balbín**, ktorý našiel prvý rukopis, pochádzajúci zo 14. storočia, v archíve augustiniánskeho kláštora v **Třeboni** v roku 1664. Preloženú legendu vydal v roku 1677.

OBSAH LEGENDY

Prológ: Autor sa predstavuje, opisuje dôvody, kvôli ktorým chce opísať život a smrť Václava a Ludmily a žiada svojho príbuzného, sv. Vojtecha, aby mu modlitbami pomohol pri písaní.

Kapitola I: Opisuje príchod Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu, šírenie kresťanstva a písma a Konštantínovu obranu slovanskej liturgie v Ríme.

Kapitola II: V prvej časti kapitoly sú opísané pohanské začiatky rodu Přemyslovcov, založenie Prahy a pokrstenie Bořivoja a jeho družiny Metodom, v druhej opozícia českých pohanov vedených Strojmirom a jeho vyhnanie z krajiny Bořivojom.

Kapitola III: Predstavenie Bořivojovej ženy Ludmily, jej zásluhy na šírení kresťanstva, dobré skutky a výchova vnukov Václava a jeho brata Boleslava, ktorú ich matka Drahomíra považuje za ohrozenie svojej pozície.

Kapitola IV: Ludmilino umučenie na hrade Tetín vrahmi vyslanými Drahomírou, Tunnom a Gommonom.

Kapitola V: Konflikt medzi Václavom a Drahomírou, jej vyhnanie zo zeme, prenos Ludmiliných pozostatkov z Tetína do Prahy a zázraky, ktoré sa počas jej pohrebu stali.

Kapitola VI: Václavova vláda, jeho skutky, zbožnosť a príkaz ku stavbe chrámu sv. Víta v Prahe.

Kapitola VII: Zabitie Václava v Boleslavi na príkaz jeho brata a jeho pohreb v chráme Kosmy a Damiána.

Kapitola VIII: Čistka Václavových stúpcov v Prahe, prenos jeho tela do chrámu sv. Víta a zázraky s ním spojené.

Kapitola IX: Útek Václavovho druha Podivena a jeho návrat do Čiech, kde zabije jedného z Václavových vrahov, ale je chytený Boleslavom a obesený.

Kapitola X: Ďalšie zázraky spájané s Václavom, najmä ochrana väznených a dobytie hradu Kouřim ešte počas jeho života.

SPORY

Sporom a diskusiám o jej pravosti sa legenda nevyhýba od jej nálezu. Jej objaviteľ, **Bohuslav Balbín**, ju považoval za autentickú. **Josef Dobrovský** však v 19. storočí označil legendu za falzum, ktoré nesprávne opisuje počiatky kresťanstva v Čechách. Odmieta prvé dve kapitoly, podľa ktorých sa do Čiech dostala kresťanská viera z Moravy, a poukazuje na *Fuldskú kroniku*, ktorá opisuje ako v roku 845, takmer 20 rokov pred Konštantínom a Metodom, nechal východofranský cisár Ľudovít Nemeč pokrstiť v meste Regensburg 14 českých šľachticov aj s ich družinami. Za jedinú Václavskú legendu označil *Gumpoldovu kroniku* a vyhlásil, že všetky ostatné z nej len vychádzajú. Legendu však na začiatku 20. storočia rehabilitoval vo svojom diele *Nejstarší česká kronika* **Josef Pekař**, ktorý *Gumpoldovu kroniku* označil za rozšírenú verziu staršej *Crescende fide christiana*, a jazykovo a štylisticky zaradil Kristiánovu legendu do obdobia konca 10. storočia, ku ktorému sa sama hlási. Zároveň ale nepoprel, že Kristián nečerpá zo starších prameňov. Krátko po konci 2. Svetovej vojny však legendu spochybňuje **Zaviš Kalandra**, ktorý ju v spise *České pohanství* opäť datuje do 14. storočia a celú Václavskú hagiografiu označuje za pohanský kult využitý kresťanmi. V súčasnosti prevláda názor o autentickosti legendy, ktorý sa presadil vďaka dôkazom, ktoré predložil v *Nejstarší české kronice* Pekař.

Rovnako bola spochybňovaná identita autora legendy, Kristiána. Sám seba označuje ako mnícha a príbuzného pražského biskupa Vojtecha, ktorého v kronike oslovuje lat. *nepos*, čiže synovec. Hlási sa do rovnakého rodu, je teda možné, že bol Slavníkovec a pochádzal z břevnovského kláštora. Mnohí historici však Kristiána stotožnili so synom Boleslava I., **Strachkvasom**, ktorý toto meno prijal ako mních v Regensburhskom kláštore. Niektorí zástancovia nepravosti legendy za autora považujú kancelára Přemysla Otakara I., **Kristiána ze Skály**, ktorý žil v 14. storočí.

PEKAŘ, Josef: *Nejstarší kronika česká – ku kritice legend o sv. Ludmile, sv. Václavu a sv. Prokopu*. Praha 1903.

LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav: *Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily*. Praha 1978.